

VOORONTWERP VAN DECREET OVER VLAAMSE ERFGOEDNETWERKEN**Samenvatting**

Het decreet over Vlaamse Erfgoednetwerken moet een solide rechtsbasis bieden voor het samenwerken met en het ondersteunen van organisaties die instaan voor het beheer, de exploitatie en de ontsluiting van een netwerk van iconische, Vlaamse erfgoedlocaties. Die organisaties moeten aan de hand van erfgoed, erfgoedzorg en erfgoedontwikkeling het verhaal van Vlaanderen brengen, tonen waar Vlaanderen sterk in was en sterk in blijft. Dit betekent een doordachte locatiekeuze, erfgoed voorbeeldig conserveren en ontwikkelen, en inzetten op vernieuwing en experiment. Het Vlaams Erfgoednetwerk is ook de partner die kan inspringen waar locaties uitdagingen stellen. Als model gelden verschillende buitenlandse organisaties, hetzij overheids- hetzij privé-initiatief. Op basis van het decreet kunnen organisaties als Herita vzw bevestigd worden als Vlaams Erfgoednetwerk. Het decreet regelt enkel de algemene principes. Een uitvoeringsbesluit zal dieper ingaan op bepaalde details en modaliteiten.

MEMORIE VAN TOELICHTING**I. ALGEMENE TOELICHTING****A. Situering**

Al sinds 1994 erkent de Vlaamse overheid de behoefte aan een organisatie die belast is voor het beheren en ontsluiten van een portfolio van onroerenderfgoedlocaties. In dat jaar werd deze opdracht toevertrouwd aan de Stichting Vlaams Erfgoed, met bijhorende financiering. Hiervoor werd een beperkte rechtsbasis gecreëerd. Vandaag is rechtsopvolger Herita vzw één van de belangrijkste Vlaamse erfgoedorganisaties, met een ruim portfolio, waaronder een groot aantal sites in erfpacht van de Vlaamse overheid.

De samenwerking tussen de Vlaamse overheid en Herita gebeurt op basis van vijfjaarlijkse overeenkomsten. De resultaten worden opgevolgd. In de laatste beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-24) werd aangekondigd dat de werking van Herita nauwgezet zou worden opgevolgd, met de lopende samenwerkingsovereenkomst als leidraad, en dat het niet honoreren van engagementen tot verregaande conclusies kon leiden.

In de aanloop naar het verstrijken van de lopende samenwerkingsovereenkomst – eind 2022 – kondigde Herita echter een vernieuwd elan aan, en de ambitie om echt uit te groeien tot een organisatie met focus op het aanleggen en beheren van een verruimd Vlaams erfgoedportfolio. De Vlaamse regering besliste Herita te volgen in deze ambitie, maar kondigde tegelijk een aangepaste decretale onderbouw aan, om het takenpakket, de financiële ondersteuning en de samenwerking met het soort organisatie dat Herita wenst te zijn, en controle ervan door de Vlaamse overheid structureel te regelen. Deze intentie is nog eens formeel aangekondigd in de Beleids- en Begrotingstoelichting bij de begrotingsopmaak voor 2023.

Met Herita is voor 2023 een overgangsovereenkomst afgesloten, met een doorlooptijd van 1 jaar. Die periode moet de brug slaan naar een werking op basis van de nieuwe decretale onderbouw. Herita verzekert daarin tegelijk het

verderzetten van een aantal langjarige afspraken en de intentie om de doorstart naar een Vlaams Erfgoednetwerk ten gronde voor te bereiden. De bestaande Heritaportefeuille wordt vanzelfsprekend verder voorbeeldig beheerd. Voor verschillende sites lopen restauratietrajecten, ondersteund door een meerjarenpremieovereenkomst.

B. Inhoud

Omgevingsanalyse

De enige wettelijke basis voor de ondersteuning van een organisatie als Herita is het decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 1994, artikel 12, waarin de relatie met de 'Stichting Vlaams Erfgoed' wordt geregeld, de rechtsvoorganger van Herita:

"§ 1. De Vlaamse regering wordt gemachtigd toe te treden tot de Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w.

§ 2. De goedkeuring van de statuten van de Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w. door de Vlaamse regering op 23 maart 1994 wordt bekrachtigd voor wat betreft de verplichtingen van het Vlaamse Gewest ten aanzien van de Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w.

§ 3. De Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w. heeft tot doel, onverminderd de opdrachten van de administratie en complementair eraan, de valorisatie van het erfgoed, zowel het roerende, onroerend door bestemming, als het onroerende, alsmede van de landschappen.

§ 4. De financiële tegemoetkoming van het Vlaamse Gewest in de werking van de Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w. omvat een jaarlijkse subsidie nominatim in de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap opgenomen.

§ 5. Het Rekenhof heeft een inzage-recht in alle documenten en stukken met betrekking tot de verrichtingen van de Stichting Vlaams Erfgoed vzw."

Voor meer details over de Stichting Vlaams Erfgoed, en met name ook over de opvolging van de organisatie door de overheid, is lezing van de oorspronkelijke statuten noodzakelijk. Daaruit blijkt dat de raad van beheer een sterke ambtelijke vertegenwoordiging omvatte, en dat de rekeningen werden opgevolgd door regeringscommissarissen.

Verdere nuances zijn terug te vinden in de toelichtingsbrochure 'De Stichting Vlaams Erfgoed – Samen voor monumenten en landschappen zorgen' uit 1994.

Probleemstelling

Tot nader order vormt het decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 1994 de enige letterlijke basis voor de ondersteuning van een organisatie als Herita. Dat artikel formaliseert slechts op zeer beknopte wijze de verwachtingen, koppelt deze expliciet aan de Stichting Vlaams Erfgoed, de oorspronkelijke rechtsvoorganger van Herita, en onderschrijft met name de oorspronkelijke statuten ervan. Waar de link tussen overheidsverwachtingen, het decreet en de statuten in 1994 nog scherp was, is dat vandaag niet meer het geval. De oude Stichting Vlaams Erfgoed evolueerde, wijzigde van koers en kende naamsveranderingen, die in herhaaldelijk aangepaste statuten werden doorvertaald. De organisatie werd ook steeds groter, de ambities van het huidige Herita zijn hoog, zoals ook de verwachtingen vanwege en ten aanzien van de overheid. De zeer algemene en beperkte decretale basis van 1994 bleef evenwel steeds ongewijzigd.

De decretale basis is op heden voor essentiële aspecten passief gebaseerd op evoluerende statuten, terwijl het overheidsengagement steeds groter wordt en de Vlaamse Codex Overheidsfinanciën ondertussen expliciete verwachtingen stelt ten aanzien van het kader waarbinnen organisaties als Herita kunnen worden gesubsidieerd.

Een actualisering en vooral explicitering van de decretale basis is dus absoluut aangewezen. Het decreet zal moeten afbakenen wat de Vlaamse Overheid verwacht van een organisatie als Herita. Daarbij is een doorvertaling aan de orde van elementen die vandaag vooral statutair en specifiek voor Herita geregeld zijn, en die naar een meer generiek niveau worden gebracht. Aangezien kan worden vastgesteld dat de huidige intenties van Herita nog perfect beantwoorden aan de geest van de verwachtingen ten aanzien van de oorspronkelijke Stichting Vlaams Erfgoed, dienen de oorspronkelijke statuten van deze organisatie daarbij wel als inspiratiebron.

Het decreet regelt enkel de algemene principes. Een uitvoeringsbesluit zal dieper ingaan op bepaalde details en modaliteiten.

Beleidsmaatregelen

Het voorontwerp van decreet over het Vlaams Erfgoednetwerk beoogt een volwaardige decretale onderbouw te bieden voor de werking van een Vlaams Erfgoednetwerk, deze voor wezenlijke aspecten niet langer afhankelijk te maken van de statuten van de organisatie, de subsidiëring van de organisatie te stroomlijnen, maar tegelijk voorwerp te maken van een gedetailleerd subsidiekader.

De Vlaamse overheid:

- bevestigt Vlaamse Erfgoednetwerken als strategische sleutelpartners voor het beheer van markante Vlaamse erfgoedlocaties;
- maakt kernvoorwaarden van het opnemen van een voorbeeldrol op het vlak van erfgoedbeheer, exploitatie, publieksontsluiting en netwerkvorming;
- stelt het 'verhaal van Vlaanderen' als richtinggevend en bindend element voorop, zowel op het vlak van portfolio-opbouw, de exploitatie en ontsluiting van de sites. Vlaamse Erfgoednetwerk-locaties laten samen het verhaal van de historische en culturele ontwikkeling van Vlaanderen als Europese natie zien;
- verwacht dat bij site-ontwikkeling vernieuwing en experiment een plaats krijgen, en dat een Vlaams Erfgoednetwerk zo ook bouwt aan het Vlaamse erfgoed van morgen;
- stelt het verhogen van maatschappelijke betrokkenheid als expliciete verwachting. Dit impliceert onder meer dat vrijwilligerswerking een plaats krijgt in de organisatie;
- herintroduceert een meer directe opvolging van de organisatie door de overheid via vertegenwoordiging in de raad van bestuur;
- verankert het principe van vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomsten als basis van de ondersteuning;
- bundelt de subsidiestromen vanuit onroerend erfgoed tot een samenhangender geheel en houdt daarbij rekening met een uitbreiding van het portfolio;
- expliciteert de voorwaarden en vorm van de subsidies en stelt verwachtingen inzake het financiële aandeel dat een Vlaams Erfgoednetwerk moet garanderen;
- expliciteert de manier waarop de organisatie wordt geëvalueerd;
- kan een organisatie als Herita vzw op basis van het decreet erkennen als Vlaams Erfgoednetwerk.

Impactanalyse

Maatschappelijke impact:

Vlaams Erfgoednetwerken zullen meer dan ooit een maatschappelijke sleutelrol vervullen als organisatie die een representatief Vlaams erfgoedportfolio beheert, die het goede voorbeeld geeft inzake het beheren en exploiteren ervan, en die inspringt waar erfgoedbeheer uitdagend wordt. De organisaties krijgen de ruimte om daarbij in te zetten op vernieuwing en experiment, te bouwen aan het 'erfgoed van morgen' en zo te tonen waar Vlaanderen sterk in was en sterk in blijft.

Impact op de grondrechten en op het gelijkheidsbeginsel:

Vlaamse Erfgoednetwerken worden een voorkeurspartner inzake onroerenderfgoedbeheer, maar moeten in ruil een brede maatschappelijke meerwaarde genereren.

Budgettaire impact:

Het decreet voorziet een gestroomlijnd subsidiepakket voor Vlaamse Erfgoednetwerken. Dit spiegelt zich grotendeels aan het financieringspakket dat Herita vandaag al ontvangt (werkingssubsidies en erfgoedpremies, al dan niet op basis van meerjarenpremieovereenkomsten).

Bestuurlijke impact op de lokale en provinciale besturen en op Brussel:

Niet van toepassing

Inwerkingtreding

Het decreet treedt in werking op een door de Vlaamse Regering te bepalen datum.

C. Totstandkomingsprocedure

- Over het voorontwerp van decreet is op 13 maart 2023 een wetgevingstechnisch en taalkundig advies ontvangen (advies nr. 2023/59). Het voorontwerp is in lijn gebracht met de bevingen;
- Over het voorontwerp van decreet is op 27 april 2023 advies ontvangen van de **Inspectie van Financiën**.

De Inspectie van Financiën kan ten gronde een gunstig advies geven mits voorafgaandelijk de ESR-gevolgen worden verduidelijkt (zie punt 3.1 van dit advies) en mits aangetoond wordt dat zich hier geen problemen stellen.

Betreffende passage in 3.1 van het advies leest als volgt:

“Een bijzonder punt blijft de ESR-classificatie van de Vlaamse National Trust. In de ontwerp-nota aan de Vlaamse regering wordt verduidelijkt dat deze organisatie zal behoren tot de consolidatieperimeter van de Vlaamse deelstaatoverheid. Dit betekent dat een inschatting zou moeten gemaakt worden van de weerslag hiervan op het vorderingensaldo en de overheidsschuld. Op basis van de laatst beschikbare jaarrekening stellen zich hier op het eerste gezicht niet onmiddellijk grote problemen. Aandachtspunten zijn echter eventuele erfpachtconstructies en het realiseren van investeringen die niet door subsidies of eigen inkomsten zouden gedekt worden.”

In repliek hierop is de vergelijking gemaakt met het huidige Herita vzw. De mogelijke impact van een erkenning van Herita als vereniging in toepassing van het voorontwerp van decreet op het ESR-vorderingensaldo van de Vlaamse overheid zal in grote mate afhangen van de manier waarop de erfgoedportefeuille van de organisatie aangroeit. Vandaag bestaat het portfolio

van Herita overwegend uit erfgoed in erfpacht van de Vlaamse overheid. Als die lijn zich zou doorzetten, zou dit het ESR-vorderingensaldo niet beïnvloeden.

Een snelle analyse van de schulden van Herita leert dat de vzw momenteel schuldenvrij is; er zijn geen openstaande aflossingen van leningen. Uit de jaarrekeningen 2019-2021 blijkt dat Herita een kortlopende schuld had tussen 1,1 en 1,3 miljoen euro.

- Conform het advies van de Inspectie van Financiën is op 8 mei 2023 het begrotingsakkoord ingewonnen.
- Het voorontwerp van decreet is op 12 mei 2023 een **eerste keer principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering**.
- De **Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening – Onroerend Erfgoed (SARO)** bracht op 21 juni 2023 advies uit over het ontwerpdecreet. Het advies geeft geen aanleiding tot aanpassing van de principieel goedgekeurde tekst. Wel formuleerde de SARO enkele vragen en opmerkingen die hierna behandeld worden (de nummering volgt deze van het SARO-advies):

4. *De raad vindt het positief dat met het ontwerpdecreet een decretale basis wordt gecreëerd voor verenigingen die instaan voor het beheer en de ontwikkeling van een portfolio van Vlaamse erfgoedlocaties. Het ontwerpdecreet legt evenwel enkel de algemene principes vast. Diverse modaliteiten zullen nog verder uitgewerkt worden in een uitvoeringsbesluit. Bovendien kan de Vlaamse Regering in de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomst nadere verwachtingen formuleren met betrekking tot het portfolio.*

De raad vindt het evenwel een algemene tekortkoming dat het ontwerpdecreet (en de bijhorende Memorie van Toelichting en Nota aan de Vlaamse Regering) geen eenduidig inzicht verschaft in de beoogde nieuwe rol van de Vlaams Erfgoednetwerken. Ook inzake de positie van Vlaamse Erfgoednetwerken in het bredere (onroerend-)erfgoedlandschap zijn er nog vele vragen.

SARO formuleert volgende strategische bemerkingen bij het ontwerpdecreet over Vlaamse Erfgoednetwerken:

a. *SARO wijst allereerst op de onduidelijkheid inzake het toepassingsgebied van het ontwerpdecreet. Het ontwerpdecreet legt de decretale basis voor de erkenning van Herita als Vlaams Erfgoednetwerk. Het is evenwel onduidelijk in hoeverre de Vlaamse Regering ook nog andere Vlaamse Erfgoednetwerken wenst te erkennen. Diverse bepalingen in het ontwerpdecreet zijn immers niet geformuleerd vanuit het oogpunt van de toekomstige erkenning van meerdere Vlaamse Erfgoednetwerken. De raad dringt aan op verdere verduidelijking hieromtrent van de Vlaamse Regering. Tevens formuleert de raad bedenkingen bij de term 'Vlaams Erfgoednetwerk' (zie deel III).*

Reactie: het is een expliciet uitgangspunt van het decreet dat er meerdere erfgoednetwerken erkend kunnen worden, in zoverre ze zich uiteraard kunnen voegen naar de decretaal bepaalde krijtlijnen.

b. *De raad vraagt verduidelijking inzake het beoogde statuut van een Vlaams Erfgoednetwerk. Niettegenstaande het niet de bedoeling is om middels het decreet overheidsinstanties te creëren bouwt het*

ontwerpdecreet een sterke mate van opvolging en controle door de Vlaamse overheid in (zie deel IV).

Reactie: het is inderdaad niet de bedoeling om middels het voorliggende decreet een Vlaamse overheidsinstantie te creëren. Niettemin kan een Vlaams erfgoednetwerk – zoals Herita vandaag – een groot aantal overheidseigendommen in erfpacht hebben en van een sterke mate van subsidiëring genieten. Net daarom expliciteert het decreet scherpe verwachtingen en is een sterke mate van opvolging ingebouwd. De combinatie van expliciete verwachtingen en sterke subsidiëring maken dat erkende Vlaamse erfgoednetwerken een geconsolideerd karakter kunnen hebben. Het uitvoeringsbesluit en zelfs de uiteindelijke samenwerkingsovereenkomsten laten echter toe de opvolging flexibel te nuanceren afhankelijk van de situatie.

- c. *De ambities van de Vlaamse Regering inzake de toekomstige uitbouw van het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk zijn zeer hoog. Niettemin zullen er keuzes/prioriteiten moeten worden gemaakt bij de verdere uitbouw van dit portfolio. De raad vraagt hieromtrent meer verduidelijking door de Vlaamse Regering. Verdere verduidelijking is ook noodzakelijk inzake de beoogde afstemming van het portfolio van een Vlaamse Erfgoednetwerk en de talrijke waardevolle onroerenderfgoedlocaties in handen van de Vlaamse overheid: agentschap onroerend erfgoed, agentschap natuur en bos en Toerisme Vlaanderen (zie deel V).*

Reactie: zie reactie op punten 8, 9 en 10.

- d. *De raad vindt het positief dat het ontwerpdecreet vooropstelt dat Vlaamse Erfgoednetwerken een 'brede maatschappelijke meerwaarde' moeten genereren, en dat een erkende organisatie een aanspreekpunt moet kunnen zijn voor andere erfgoedbeheerders. De raad vraagt wel om explicietere doelstellingen op vlak van kennisdeling met de erfgoedsector toe te voegen in het decreet of uitvoeringsbesluit, en te verduidelijken op welke manier een Vlaams Erfgoednetwerk zijn portfolio dient af te stemmen met andere onroerenderfgoedinstanties, onder andere deze die zijn opgericht met een gelijkaardig doel zoals de Stichting Kempens Landschap en Erfgoedstichting Vlaams-Brabant. Tot slot vraagt de raad te verduidelijken hoe de algemene coördinatie van de Open Monumentendag in de toekomst zal gebeuren (zie deel VI).*

Reactie: het decreet regelt slecht op generiek niveau de verwachtingen ten aanzien van Vlaamse Erfgoednetwerken. Technische detailleringen zoals deze vermeld in bovenstaande opmerking komen in het uitvoeringsbesluit of zelfs pas in de opeenvolgende samenwerkingsovereenkomsten met de erkende Vlaamse erfgoednetwerken aan bod. Het is niet de bedoeling om in de regelgeving inzake de Vlaamse erfgoednetwerken verwachtingen te verankeren inzake de coördinatie van de Open Monumentendag.

- e. *De raad dringt erop aan dat de Vlaamse Regering verder verduidelijkt in hoeverre het de bedoeling is om met voorliggend ontwerpdecreet de rol van Herita als middenveld-organisatie effectief te schrappen. De raad wijst op het belang van een overkoepelende middenveldorganisatie voor onroerend erfgoed onder meer wat betreft hun vertegenwoordiging in de SARO (zie deel VII).*

Reactie: het decreet beoogt geen vertaalslag van het volledige takenpakket van het huidige Herita, wel over het format waaraan een

Vlaams erfgoednetwerk hoort te beantwoorden. Het is geen decretale verwachting dat een Vlaams erfgoednetwerk een middenveldorganisatie is.

- f. *Inzake de financiering van Vlaamse Erfgoednetwerken vraagt SARO om de zogenaamde 'voorkeurspositie' van Vlaamse Erfgoednetwerken verder te duiden. Het is bovendien niet duidelijk in hoeverre een erkend Vlaams Erfgoednetwerk aanvullend nog gebruik kan maken van het reguliere premiestelsel voor beschermde goederen. De raad wijst ook op de onduidelijkheid inzake de verhouding tussen subsidiëring en het verwerven van eigen inkomsten. De raad vraagt tot slot aandacht voor de positionering van de Vlaamse Erfgoednetwerken ten aanzien van de andere (private) actoren in het onroerenderfgoedlandschap (zie deel VIII).*

Reactie: zie reactie op punten 16 en 17.

5. *Toepassingsgebied. Het ontwerpdecreet (artikel 3) legt de decretale basis voor de erkenning van één of meerdere verenigingen zonder winstoogmerk of stichtingen als Vlaams Erfgoednetwerk.*

Zoals in de Memorie van Toelichting wordt verduidelijkt zal het ontwerpdecreet de decretale basis vormen voor de erkenning van Herita als Vlaams Erfgoednetwerk. De Memorie van Toelichting (pag. 1) stelt onder meer: 'Met Herita is voor 2023 een overgangsovereenkomst afgesloten, met een doorlooptijd van 1 jaar. Die periode moet de brug slaan naar een werking op basis van de nieuwe decretale onderbouw. Herita verzekert daarin tegelijk het verderzetten van een aantal langjarige afspraken en de intentie om de doorstart naar een Vlaams Erfgoednetwerk ten gronde voor te bereiden.'

Het is evenwel onduidelijk in hoeverre de Vlaamse Regering ook nog andere Vlaamse Erfgoednetwerken wenst te erkennen. Behalve Herita vermeldt de Memorie van Toelichting immers geen enkele andere vereniging of stichting bij naam. Hoewel sprake is van 'Vlaamse Erfgoednetwerken' in het meervoud, beperkt de omgevingsanalyse zich tot Herita en haar rechtsvoorganger, en geeft deze niet aan of de mogelijke erkenning van andere organisaties als Vlaams Erfgoednetwerk concreet werd onderzocht.

Bovendien stelt de raad vast dat diverse bepalingen in het ontwerpdecreet niet geformuleerd zijn vanuit het oogpunt van de toekomstige erkenning van meerdere Vlaamse erfgoednetwerken. De voorwaarden die in het ontwerpdecreet worden geformuleerd maken het quasi onmogelijk voor andere organisaties dan Herita om een erkenning aan te vragen. Zo legt het ontwerpdecreet onder meer de voorwaarde op dat het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk een staalkaart moet zijn en representatief is voor het 'verhaal van Vlaanderen' en wordt een sterke vertegenwoordiging van het Vlaamse niveau in het bestuur vooropgesteld. Ook de verplichting tot de organisatie van de Open Monumentendag en de vastgelegde financieringsregeling zijn zeer 'inperkend' geformuleerd ten aanzien van de erkenning van andere organisaties dan Herita als Vlaams Erfgoednetwerk (zie verder deel IV, V, VI en VIII van dit advies).

De raad vraagt aldus te verduidelijken of ook andere verenigingen en stichtingen in aanmerking zullen kunnen komen voor een erkenning als Vlaams Erfgoednetwerk. Indien dit niet het geval zou zijn is het onduidelijk op welke criteria voorliggende decretale grondslag de erkenning reserveert voor één enkele private rechtspersoon.

Reactie: het decreet voorziet de expliciete mogelijkheid om meerdere erfgoedorganisaties als netwerk te erkennen. Het is eerder vanzelfsprekend dat een Vlaams decreet de lat op Vlaams niveau legt. Het is ook vanzelfsprekend dat het decreet vanuit de samenwerkingspraktijk met Herita is opgebouwd en dat hier continuïteit is te vinden. Herita (en rechtsvoorgangers) is al bijna 30 jaar gesubsidieerde partner van de Vlaamse overheid, beheert een portfolio dat grotendeels uit Vlaamse overheidseigendommen bestaat en heeft ten aanzien van de overheid een aantal concrete engagementen. Het is op dit moment ook de enige partner op Vlaams niveau die onroerenderfgoedbeheer als voornaamste bestaansreden heeft. Het decreet moet dus toelaten minstens de samenwerking met deze organisatie optimaal te regelen. Het is niet de ambitie van het decreet om een kader te bieden voor organisaties met een meer provinciale of lokale uitstraling, of afstemming te regelen met de subsidiestromen die op dat niveau bestaan. Organisaties die kunnen voldoen aan de decretaal bepaalde krijtlijnen komen uiteraard wel voor erkenning in aanmerking. Daarbij moet worden opgemerkt dat subsidiëren weliswaar een mogelijk gevolg zijn van erkenning, maar dat de mate waarin het effectief kan gebeuren steeds voorwerp zal zijn van een budgettaire afweging.

6. *(Onroerend) erfgoed. De raad wenst tevens bedenkingen te formuleren bij de term 'Vlaams Erfgoednetwerk'. De raad benadrukt dat op Vlaams beleidsniveau nog steeds een onderscheid bestaat tussen het 'onroerend erfgoed' en 'cultureel erfgoed'. De bevoegdheden zijn verdeeld over twee ministers en geregeld via aparte decreten.*

In het ontwerpdecreet worden de begrippen 'onroerend erfgoed' en 'erfgoed' door mekaar gebruikt. Artikel 5 heeft het bijvoorbeeld zowel over 'maatschappelijk draagvlak voor onroerend erfgoed' en 'onroerenderfgoedzorg' als over 'de diversiteit en rijkdom van het Vlaamse erfgoed' en 'meebouwen aan het erfgoed van morgen'. Uit de titel van het decreet 'Vlaamse erfgoednetwerken' zou kunnen worden afgeleid dat het om een verzamelbegrip 'erfgoed' gaat waaronder onroerend-cultureel-materiaal erfgoed vallen. Het is dus noodzakelijk het begrip 'erfgoed' hier verder te verduidelijken om de focus van dit decreet te expliciteren.

De term 'Vlaams Erfgoednetwerk' is in die zin verwarrend. Ligt de focus op 'erfgoed' of op 'onroerend erfgoed'. Tevens wijst het begrip 'netwerk' eerder op een (in)formele samenwerking van organisaties dan op een portfolio van sites beheerd door één rechtspersoon.

Reactie: uit de definitie van een 'erfgoednetwerk' (artikel 4) en de opdrachtomschrijving (artikel 5 en artikel 6) blijkt ondubbelzinnig dat het beheer van onroerend erfgoed het uitgangspunt is van de erkenning en de taken van erfgoednetwerken. Ook inzake subsidiëring ligt de focus op onroerend erfgoed. Hoewel onroerend en cultureel erfgoed op Vlaams beleidsniveau gescheiden bevoegdheden zijn, zijn het in de praktijk – en zeker waar erfgoedontsluiting aan de orde is – geen gescheiden werelden, maar integendeel werelden die elkaar nodig hebben en versterken. Het is tot slot onduidelijk in welke zin een 'netwerk' meer op organisaties dan op locaties zou kunnen slaan.

7. *Statuut Vlaams Erfgoednetwerk. In het ontwerpdecreet (artikel 3) is sprake van 'verenigingen zonder winstoogmerk of stichtingen'. Ook de Memorie van Toelichting (pag. 5) stelt dat het niet de bedoeling is om middels het decreet overheidsinstanties te creëren.*

Anderzijds merkt de raad op dat de Nota aan de Vlaamse Regering (pag.4) - in het kader van de ESR-toets - vermeldt dat een Vlaams Erfgoednetwerk een publieke instantie is. Bovendien stelt de raad vast dat het ontwerpdecreet een sterke mate van opvolging en controle door de Vlaamse overheid inbouwt:

- *Zo verwijst de raad naar artikel 7 dat de samenstelling van het bestuur van een erkende organisatie regelt. Er moeten verplicht twee vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering en een vertegenwoordiger van het agentschap Onroerend Erfgoed aangesteld worden als bestuurder. Daarnaast kunnen bijkomend (cf. Memorie van Toelichting) nog twee regeringscommissarissen aangesteld worden. Met deze erkenningsvoorwaarden grijpt de Vlaamse Regering aldus sterk in op een private rechtspersoon die een vzw of stichting is.*
- *Ook inzake de uitbouw van een portfolio bepaalt het ontwerpdecreet (artikel 4) dat een Vlaams Erfgoednetwerk de Vlaamse onroerenderfgoedlocaties beheert die de Vlaamse Regering aan hem toewijst. Het is onduidelijk in welke mate een Vlaams Erfgoednetwerk de vrijheid heeft om zijn eigen portfolio uit te bouwen (zie verder deel V).*
- *Volledigheidshalve wijst de raad ook op zijn bemerkingen ten aanzien van de voorziene financiering van Vlaamse Erfgoednetwerken (zie verder deel VIII).*

De voorgestelde uitbouw van een Vlaams Erfgoednetwerk verschilt aldus sterk van een organisatie zoals de Britse National Trust die optreedt als een onafhankelijke 'private charity'. De raad dringt aan op verdere verduidelijking inzake het beoogde statuut van een Vlaams Erfgoednetwerk.

Reactie: zie aangaande deze opmerkingen vooreerst de reactie op generieke opmerking 4. b. Het decreet gaat er niet automatisch van uit dat een Vlaams erfgoednetwerk een organisatie is naar het model van de Britse National Trust, maar houdt er ernstig rekening mee dat de organisatie belangrijke beheerstaken opneemt voor de Vlaamse overheid én van een belangrijke subsidie kan genieten. Dat zijn karakteristieken die in het geheel niet opgaan voor de Britse National Trust, wel voor andere voorbeelden, die overigens ook in de memorie van toelichting worden aangehaald. Anderzijds sluit niets uit dat een Vlaamse erfgoednetwerk meer in de richting evolueert van de Britse National Trust. Een Vlaams erfgoednetwerk heeft de vrijheid om zich autonoom te ontplooiën en keuzes te maken inzake portfolio-uitbouw.

8. *Ambities portfolio. Het ontwerpdecreet (artikel 4) formuleert volgende drie voorwaarden waaraan het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk moet voldoen: 1° het is een staalkaart van bouwkundig, landschappelijk en archeologisch onroerend erfgoed, en desgevallend varend erfgoed, dat representatief is voor het verhaal van Vlaanderen; 2° het focust op onroerend-erfgoedlocaties die iconisch zijn of waarvan het beheer de draagkracht van een lokaal of regionaal initiatief overstijgt; 3° het is een toonbeeld van onroerenderfgoedzorg, zowel voor de instandhouding door onderhoud en restauratie als op het vlak van gebruik, herbestemming of ontwikkeling ervan.*

Artikel 4 bevat tal van vage begrippen zoals 'representatief voor het verhaal van Vlaanderen', 'onroerenderfgoedlocaties die iconisch zijn' en 'toonbeeld van onroerenderfgoedzorg'. Dit leidt er toe dat er met het ontwerpdecreet

een hoge mate van vrijheid wordt gecreëerd inzake de toekomstige samenstelling van het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk.

Uit de Nota aan de Vlaamse Regering en de Memorie van Toelichting kan worden opgemaakt dat de ambities inzake de uitbouw van het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk zeer hoog zijn. De Memorie van Toelichting (pag. 6-7) stelt: 'Dat portfolio moet uitgroeien tot een representatieve collectie van locaties, die samen het 'verhaal van Vlaanderen' vertellen, de geschiedenis van Vlaanderen in de meest ruime zin van het woord. (...) Het portfolio moet alle soorten onroerend erfgoed omvatten, waartoe intussen niet alleen monumenten en landschappen behoren, maar ook archeologisch erfgoed. Om het verhaal van Vlaanderen te kunnen vertellen, is het van belang dat de locaties iconisch zijn.'

- 9. Focus. De ambities inzake de uitbouw van een portfolio zijn zeer hoog. De criteria en verwachtingen waaraan het erfgoed moet voldoen en wat het eigendomsstatuut van het erfgoed in het portfolio moet zijn, zal verdere uitwerking moeten krijgen in het uitvoeringsbesluit. De essentiële opdracht van de SVE die gericht was op onroerend erfgoed waarvoor zich problemen stellen lijkt nu secundair geworden. Artikel 4 stelt enkel dat het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk zich kan focussen op onroerenderfgoedlocaties waarvan het beheer de draagkracht van een lokaal of regionaal initiatief overstijgt. Volgens de Memorie van Toelichting (pag. 7) moet het portfolio alle soorten onroerend erfgoed omvatten, waaronder ook landschappelijk onroerend erfgoed. Het is onduidelijk op basis van welke criteria en ambities van de Vlaamse Regering landschappelijk onroerend erfgoed mee kan opgenomen worden in het portfolio van het Vlaams Erfgoednetwerk. De raad vraagt ook te verduidelijken in welke mate het resultaat van het onderzoek naar 'Erfgoedlandmarks' dat momenteel loopt in opdracht van het agentschap Onroerend Erfgoed en Toerisme Vlaanderen zal meegenomen worden bij de uitbouw van een portfolio.*

In dit verband benadrukt de raad de bepaling in het ontwerpdecreet dat het portfolio dient te bestaan uit sites die van overheidswege worden toevertrouwd aan het Vlaams Erfgoednetwerk. Het ontwerpdecreet bepaalt dat een Vlaams Erfgoednetwerk ook zelf initiatief kan nemen om sites aan zijn portfolio toe te voegen. Volgens de Memorie van Toelichting kan dit evenwel enkel voor zover hierover afspraken zijn gemaakt in de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomst.

Volledigheidshalve wijst de raad op de eerder geformuleerde bezorgdheid inzake het toepassingsgebied van het ontwerpdecreet en de mogelijkheid om meerdere organisaties te erkennen als een Vlaams Erfgoednetwerk. Indien dit effectief de ambitie is dan moet in het ontwerpdecreet verduidelijkt worden hoe de portfolio's van die verschillende organisaties, onder andere deze die zijn opgericht met een gelijkaardig doel zoals de Stichting Kempens Landschap en Erfgoedstichting Vlaams-Brabant, op elkaar zullen worden afgestemd en of het de bedoeling is dat ze elk een volledige doorsnede van representatief Vlaams erfgoed nastreven.

- 10. Afstemming binnen de Vlaamse overheid. De raad wijst tevens op de onduidelijkheid inzake de relatie tussen het portfolio van het Vlaams Erfgoednetwerk en het portfolio van de Vlaamse overheid. Dit gaat in eerste instantie over de bestaande portefeuille van belangrijke erfgoed sites in eigendom van het agentschap onroerend erfgoed (alook van het agentschap natuur en bos) Het betreft ook het groeiend portfolio van Toerisme Vlaanderen, dat de voorbije jaren diverse eigendommen of andere zakelijke rechten op iconische Vlaamse erfgoedlocaties verwierf (o.a. Sint-*

Godelieveabdij in Brugge, Rubenskasteel in Elewijt, kasteel van Poeke in Aalter, abdij van Herkenrode in Hasselt, kasteel van Leut).

Reactie op punten 8, 9 en 10:

Uit de opmerkingen blijkt dat bepaalde termen in artikel 4 weliswaar als 'vaag' worden ervaren, maar anderzijds wordt erkend dat de memorie van toelichting hoge – en dus duidelijke - ambities formuleert. Het decreet biedt inderdaad een zekere vrijheid inzake portfolio-uitbouw, maar het spreekt zich dan ook slechts op generiek niveau uit over de verwachtingen ten aanzien van erfgoednetwerken. Indien nodig kan via het uitvoeringsbesluit en in de samenwerkingsovereenkomsten met specifieke erkende erfgoednetwerken afhankelijk van de voorliggende realiteit in detail worden ingespeeld op verwachtingen ter zake, en kunnen ook de afstemmingen worden geregeld die op dat moment aan de orde zijn.

Het decreet beoogt geen alles bepalende focus voor erfgoedportfolio's. Er kunnen meerdere netwerken worden erkend, en die kunnen complementair aan elkaar opereren, met navenante portfolio's. De focus moet voldoen aan de generieke bepalingen van de regelgeving, en hangt verder af van de netwerken die er al zijn op het moment dat er zich een nieuwe erkenning aandient, van de focus van dat nieuwe netwerk, het eigen elan dat het aan de uitbreiding van het portfolio wil geven (dat is niet uitgesloten), van het erfgoed waarvoor de Vlaamse overheid de verantwoordelijkheid aan de organisatie wil geven (dat is niet noodzakelijk steeds aan de orde), van beleidsambities die leven op dat moment (het onderzoek naar de Erfgoedlandmarks, dat nog niet is afgerond, kan op zo'n moment impact hebben op de locaties of thema's waarrond verwachtingen leven).

Inzake enkele losse opmerkingen:

- focus op 'problemerfgoed' is niet automatisch het (enige) uitgangspunt van een netwerk, hoewel probleemoplossend optreden wel een verwachting is;
- het is onduidelijk waarom de verhouding zou moeten worden verduidelijkt tussen het portfolio van Vlaamse erfgoednetwerken en dat van overheidsinstanties als Toerisme Vlaanderen. Deze vallen buiten de reikwijdte van het voorliggende decreet.

11. Maatschappelijk draagvlak. Het ontwerpdecreet (artikel 5) legt zeven kerntaken vast voor een Vlaamse Erfgoednetwerk. Het merendeel van deze kerntaken zijn gericht op het ontwikkelen en het beheer van het portfolio (zie vorig hoofdstuk). De raad vindt het positief dat het ontwerpdecreet vastlegt dat ook het bijdragen aan een breed maatschappelijk draagvlak voor onroerend erfgoed en onroenderfgoedzorg een kerntaak is van een Vlaams Erfgoednetwerk.

De raad ondersteunt tevens de diverse doelstellingen die het ontwerpdecreet formuleert ten aanzien van het ontwikkelen van een maatschappelijk draagvlak met name: a) het gericht inzetten van het portfolio, b) het opzetten van een vrijwilligerswerking, c) het publiek laten participeren in of bijdragen aan de ontwikkelingen van beschermd erfgoed, d) in samenwerking met onroenderfgoedactoren de Open Monumentendag organiseren en deelnemen aan andere initiatieven, e) aansluiting zoeken bij internationale initiatieven die aansluiten bij het takenpakket van de organisatie. f) samenwerken met andere lokale en regionale erfgoedpartners en met hen afstemmen over de uitbreiding van het portfolio.

Hierna formuleert de raad bedenkingen bij de beoogde samenwerking met andere partners en bij de organisatie van de Open Monumentendag.

12. Samenwerken andere partners. Eén van de doelstellingen van een Vlaams Erfgoednetwerk is om op Vlaams niveau een faciliterende, participerende en ondersteunende partner te zijn door af te stemmen met lokale en regionale onroerenderfgoedinstanties, Vlaams overheidsinstanties en partners die onroerenderfgoedinstaties beheren en ontsluiten (artikel 5, 8°). Het is positief dat een erkende organisatie een aanspreekpunt moet kunnen zijn voor en afstemming moet zoeken met andere erfgoedbeheerders. De raad vraagt wel om explicietere doelstellingen op vlak van kennisdeling met de erfgoedsector toe te voegen in het decreet of uitvoeringsbesluit. Wat betreft de afstemming inzake de uitbreiding van het portfolio wijst de raad naar zijn bedenkingen onder hoofdstuk V 'portfolio' van dit advies.

13. Open Monumentendag. Het ontwerpdecreet is niet duidelijk over de organisatie van de Open Monumentendag. Zo is in het ontwerpdecreet sprake van het organiseren van de Open Monumentendag door het Vlaams Erfgoednetwerk 'in samenwerking' met onroerend-erfgoedactoren. De Memorie van Toelichting heeft het over 'betrokkenheid' bij de organisatie van de Open Monumentendag. 'In samenwerking' en 'betrokkenheid' is iets anders dan een coördinerende rol.

Het is aldus onduidelijk in hoeverre een erkend Vlaams Erfgoednetwerk een coördinerende rol kan/moet opnemen; zoals dit momenteel de taak is van Herita. Aangezien het ontwerpdecreet niet uitsluit dat er verschillende Vlaamse Erfgoednetwerken kunnen erkend worden is het niet duidelijk of één van de erkende erfgoednetwerken dit zal moeten opnemen of er zal moeten worden samengewerkt of dat de organisatie zal worden overgedragen aan nog een andere instantie. SARO dringt aan bij de Vlaamse Regering om hierover meer duidelijkheid te creëren.

Reactie op punten 11, 12 en 13: zie hoger (reactie op punt 4, d.).

14. Maatschappelijk middenveld. De raad benadrukt de huidige zeer gediversifieerde taakstelling van Herita, zoals omschreven in de beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024): 'Verenigingen als Herita [...] slaan de brug tussen het Vlaamse erfgoedbeleid en de praktijk. Ze vormen mee het uithangbord van de onroerenderfgoedzorg. Ze moeten bijdragen aan draagvlakverhoging, kennis en expertise aanbieden, de vinger aan de pols houden en als spreekbuis fungeren voor het middenveld. Herita moet zich verder ontwikkelen tot de centrale middenveldorganisatie inzake erfgoed. Bijzondere aandachtspunten daarbij zijn het betrekken en waarderen van de vele vrijwilligers in de sector, de verdere uitbreiding van het Netwerk Open Monumenten, de integratie van de Open Monumentenkaart in de Museumpas en de uitbouw van de Herita-portefeuille tot modelsites.'

Herita fungeert vandaag als een centrale middenveldorganisatie inzake onroerend erfgoed. Volgens de Memorie van Toelichting (pag. 7) zal dit in de toekomst niet meer het geval zijn: 'Een Vlaams Erfgoednetwerk neemt die rol op als portfoliobeheerder en vanuit de ervaring die het daarmee heeft. Een Vlaams Erfgoednetwerk is dus geenszins een overkoepelende middenveldorganisatie of 'stem van de sector''.

De raad dringt erop aan dat de Vlaamse Regering verder verduidelijkt in hoeverre het de bedoeling is om met voorliggend ontwerpdecreet de rol van Herita als middenveldorganisatie effectief te schrappen. De raad wijst op

het belang van een overkoepelende middenveld-organisatie voor onroerend erfgoed, die onder meer de 'stem van de sector' kan vertolken.

15. *SARO als strategische adviesraad voor onroerend erfgoed. Volledigheidshalve wijst de raad ook op de decretaal vastgelegde rol van de SARO als strategische adviesraad voor onroerend erfgoed (en ruimtelijke ordening). Conform het SARO-decreet van 10 maart 2006 brengt SARO onder meer advies uit over strategische beleidsvraagstukken en over de hoofdlijnen van het beleid inzake onroerend erfgoed. De raad draagt op die wijze bij tot het vormen van de beleidsvisie en een interpretatie van maatschappelijke ontwikkelingen inzake onroerend erfgoed.*

Artikel 4, §1 van het SARO-decreet bepaalt dat de raad is samengesteld uit vertegenwoordigers van het maatschappelijke middenveld die actief zijn in het beleidsveld ruimtelijke ordening of het beleidsveld onroerend erfgoed, alsook uit onafhankelijke deskundigen en uit vertegenwoordigers van provincies, steden en gemeenten. Met het SARO-besluit van 26 januari 2007 (artikel 2, §1 9°) werd de vertegenwoordiging van het maatschappelijk middenveld inzake onroerend erfgoed bepaald als 'twee vertegenwoordigers voorgedragen door de VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw (momenteel Herita)'.

Indien het effectief de bedoeling is dat Herita - na de erkenning als Vlaamse Erfgoednetwerk - niet meer kan optreden als een middenveldorganisatie zou dit ook impliceren dat Herita niet meer kan optreden als vertegenwoordiger van het maatschappelijk middenveld in de SARO. Dit onderstreept de eerder gestelde vraag (cf. vorige paragraaf) om meer duidelijkheid te verschaffen inzake de toekomstige middenveldorganisatie inzake onroerend erfgoed.

Reactie op punten 14 en 15: het decreet is ter zake duidelijk. Van een Vlaamse erfgoednetwerk wordt niet verwacht dat het een centrale middenveldorganisatie is. Het feit dat meerdere organisaties kunnen worden erkend maakt dergelijke verwachting overigens onrealistisch. Er wordt nota genomen van de opmerking inzake de vertegenwoordiging van Herita in de SARO.

16. *Subsidiëring. Het ontwerpdecreet (artikel 9) voorziet dat de Vlaamse Regering in het kader van de samenwerkingsovereenkomst subsidies kan toekennen voor: 1° personeel en werking, 2° onderzoek, werken of diensten voor de beschermde Vlaamse onroerenderfgoedlocaties in het portfolio en 3° verwerving van bijkomende Vlaamse onroerenderfgoedlocaties. De Vlaamse Regering zal hieromtrent nog nadere regels bepalen.*

De raad heeft diverse bedenkingen bij deze subsidieregeling. Zo stelt de raad vast dat in de Memorie van Toelichting sprake is van een 'voorkeursregime': 'Het nieuwe artikel 9 ... speelt in op de praktijk dat een Vlaams Erfgoednetwerk ook klant is van het erfgoedpremiesysteem en daarbij vaak een voorkeursregime geniet.'

SARO benadrukt dat het voorgestelde voorkeursregime het bestaande premiesysteem ondermijnt. Bij een vaststaand budget heeft de voorrang die (een) erkende organisatie(s) zou(den) krijgen bij het toekennen van erfgoedpremies een negatieve impact op de andere (publieke en private) rechthebbenden en op de wachtlijsten. Ook een mogelijke substantiële uitbreiding van hun portfolio zal impact hebben op het totale financieringsbudget voor de andere rechthebbenden. In dat geval heeft dat negatieve consequenties voor eigenaars van beschermd onroerend erfgoed

dat niet in de portfolio zit, zoals dat van lokale besturen en private eigenaars, tenzij er extra budget beschikbaar komt.

Het is bovendien niet duidelijk in hoeverre een erkend Vlaams Erfgoednetwerk aanvullend nog gebruik kan maken van het reguliere premiestelsel voor beschermde goederen en of een erkend Vlaams Erfgoednetwerk voor het beheer van onroerend erfgoed andere premies kan krijgen dan de generieke regel (bijvoorbeeld een premie voor niet beschermd onroerend erfgoed, terwijl de andere partners hier geen beroep op kunnen doen).

17. Subsidiering versus eigen inkomsten. In deel IV van dit advies wees de raad reeds op de onduidelijkheden inzake het statuut van een Vlaams Erfgoednetwerk. Samenhangend wijst de raad ook op de onduidelijkheid inzake de verhouding tussen subsidiëring en het verwerven van eigen inkomsten.

Het ontwerpdecreet (artikel 10 tweede lid) bepaalt dat de subsidies moeten voldoen aan de verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 (o.a. staatssteun en marktwerking). Het ontwerpdecreet (artikel 6, 6°) specificeert verder als één van de kerntaken van een Vlaams Erfgoednetwerk: 'het genereren van eigen inkomsten waarvoor een beroep mag worden gedaan op commerciële invullingen'. De Memorie van Toelichting (pag. 8) stelt onder meer: 'De voorbeeldrol impliceert tot slot dat het Vlaams Erfgoednetwerk niet volledig subsidie-afhankelijk mag zijn, maar ook substantiële eigen inkomsten moet kunnen genereren'.

Het is evenwel onduidelijk wat de ambitie van de Vlaamse Regering is inzake de beoogde groei van de eigen inkomsten van een Vlaams Erfgoednetwerk. In de Nota aan de Vlaamse Regering is in het kader van de ESR-toets te lezen: 'De tweede toets betreft het nagaan of een Erfgoednetwerk minstens 50% eigen marktconforme inkomsten zal hebben. We gaan er vanuit dat een Erfgoednetwerk zeker in de eerste jaren (van groei) de markttoets niet noodzakelijk zal doorstaan.' Het vermoeden is inderdaad dat een Vlaams Erfgoednetwerk als 'voorkeurspartner' niet louter marginale commerciële activiteiten kan ontwikkelen op dezelfde markt als niet-gesubsidieerde beheerders van erfgoed die ook middelen moeten genereren om hun kosten en erfbelastingen te dekken. Het is niet duidelijk of de ontworpen constructie robuust is wat betreft de regels over staatssteun en marktwerking; de bepaling in lid twee van artikel 10 is niet toegelicht.

De raad vraagt verdere verduidelijking en vraagt aandacht voor de positionering van de Vlaamse Erfgoednetwerken ten aanzien van de andere (private) actoren in het onroerenderfgoedlandschap.

Reactie op punten 16 en 17: het ondersteunen van Vlaamse erfgoednetwerken is geen minder legitieme beleidsdoelstelling dan het toekennen van premies. De netwerken moeten immers een antwoord kunnen bieden op concrete beleidsnoden, in casu het aanreiken van oplossingen voor onroerenderfgoedlocaties. Zoals aangehaald zijn de netwerken voorkeurspartners van de Vlaamse overheid en met name Herita beheert een portefeuille van overheidseigendommen en ondersteunt de voorbeeldrol die de overheid daarin moet opnemen. Daar mogen middelen tegenover staan. Het is niet de verwachting dat zich grote aantallen netwerken ter erkenning zullen aandienen en het is ook niet de bedoeling hier een complex landschap te creëren. De meerwaarde van bijkomende netwerken zal steeds worden afgewogen en de bijhorende subsidies zijn hoe dan ook steeds het voorwerp van een voorafgaande financiële en meerjarige inschatting, waarbij ook de

premiebehoefte in aanmerking worden genomen. Het is de bedoeling om hiervoor de nodige drempels in te bouwen in het uitvoeringsbesluit. Ook het al dan niet uitsluiten van erfgoednetwerken van erfgoedpremies zal hierin worden geregeld. De verwachtingen ten aanzien van het 'eigen aandeel' zullen in het uitvoeringsbesluit of zelfs pas de concrete samenwerkingsovereenkomsten geregeld worden. Het is immers onzinnig om dergelijke verwachtingen te formaliseren in wetgeving, los van de concrete partner en de concrete realiteit waarbinnen hij opereert.

Inzake 'staatssteun': "Steun voor cultuur en instandhouding van het erfgoed" is verenigbaar verklaard met de interne markt (artikel 53 van de Verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard). De toekenning van de subsidies aan Vlaamse erfgoednetwerken beantwoordt aan die doelstellingen en valt derhalve onder het toepassingsgebied van de Verordening (EU) nr. 651/2014.

De bepaling in het tweede lid (analoog met die in artikel 10.4.1 Onroerenderfgoeddecreet) komt tegemoet aan de Verordening (EU) nr. 651/2014. Zo moet expliciet in regelgeving, waarin het verlenen van financiële steun mogelijk gemaakt wordt, worden opgenomen dat steun uitgesloten is voor ondernemingen in moeilijkheden, ondernemingen waartegen nog een openstaand bevel tot terugvordering is of ondernemingen die het Unierecht schaden.

- Aangezien het advies van de SARO geen aanleiding gaf tot aanpassing van het voorontwerp van decreet, werd aansluitend het advies ingewonnen van de **Raad van State**, die op 11 augustus 2023 advies uitbracht over het ontwerpdecreet (advies 74.022/1/V). Hierbij een overzicht van de opmerkingen voortvloeiend uit het onderzoek van de tekst (nummering volgt deze in het advies):

6. *Zoals onder meer uit artikel 3 van het voorontwerp afgeleid kan worden, en zoals ook in de memorie van toelichting wordt bevestigd, is het de bedoeling om voortaan niet slechts één Vlaams erfgoednetwerk, maar eventueel meerdere netwerken te erkennen en desgevallend te subsidiëren.*

Op sommige plaatsen lijkt het voorontwerp echter geschreven te zijn alsof maar één Vlaams erfgoednetwerk erkend en gesubsidieerd kan worden. Om die indruk te vermijden, suggereert de Raad van State de volgende aanpassingen aan de tekst:

- *de term "Vlaams Erfgoednetwerk" (met hoofdletter) zou telkens vervangen kunnen worden door "Vlaams erfgoednetwerk" of "Vlaamse erfgoednetwerken" (zonder hoofdletter), zoals in het opschrift van het voorontwerp;*
- *het opschrift van hoofdstuk 2 zou vervangen kunnen worden als volgt: "Erkenning, opdracht en bestuur van een Vlaams erfgoednetwerk";*
- *in artikel 8, eerste lid, zouden de woorden "met een Vlaams Erfgoednetwerk" vervangen kunnen worden door "met elk Vlaams erfgoednetwerk".*

Reactie: de tekst van het decreet is aangepast conform de voorstellen van de Raad van State.

7. *De voorwaarden bepaald in artikel 4, tweede lid, van het voorontwerp zijn erkenningsvoorwaarden. Het is dan ook beter om te schrijven: "Opdat een organisatie erkend zou kunnen worden als een Vlaams erfgoednetwerk als*

bedoeld in het eerste lid, voldoet haar portfolio aan al de volgende voorwaarden:”.

Reactie: de tekst van het decreet is aangepast conform het voorstel van de Raad van State.

8. *Aan de gemachtigde werd gevraagd wat dient verstaan te worden onder “het verhaal van Vlaanderen” als bedoeld in artikel 4, tweede lid, 1°, en of het niet beter is dit begrip te definiëren. De gemachtigde antwoordde:*

“Onroerend erfgoed heeft doorgaans een inhoudelijke betekenis die bijdraagt aan de erfgoedwaarde ervan. Onroenderfgoedlocaties zijn als dusdanig representatief voor gebeurtenissen, personen, periodes, gewoontes, stijlen ... Ze vertellen een verhaal, en dat verhaal zegt ook iets over de plaats, de regio waar het erfgoed zich bevindt. Vlaamse erfgoednetwerken vervullen taken op het vlak van het beheer van onroerend erfgoed en ondersteunen de draagvlakvorming voor onroenderfgoedzorg. Als dusdanig is ontsluiting voor hen een kerntaak, en dat betekent het verhaal achter de onroenderfgoedlocatie bevattelijk maken, en samenhang zoeken tussen de verhalen die verschillende locaties vertellen. Zo ontstaat automatisch een ‘Vlaams verhaal’, of een stuk van wat in de memorie van toelichting is omschreven als ‘het verhaal van de historische en culturele ontwikkeling van Vlaanderen als Europese natie’.

Het is aan de Vlaamse erfgoednetwerken zelf om de ‘unique selling proposition’ van hun erfgoedlocaties en het netwerk naar boven te halen en een voldoende overtuigend verhaal te brengen. Hun voorstellen worden niet aan een ‘canon’ gespiegeld, ze mogen eigen accenten leggen. Er is overigens de pragmatische bedenking dat het ook een taak is van erfgoednetwerken om in te springen waar het lokale initiatief geen oplossingen biedt, en dat ze van de Vlaamse overheid locaties toegewezen kunnen krijgen (zoals vandaag ook het geval is voor Herita vzw).

Het is daarom ook niet wenselijk of opportuun om ‘het verhaal van Vlaanderen’ te definiëren.”

Indien het begrip “verhaal van Vlaanderen” niet kan worden gedefinieerd, rijst de vraag of het vanuit het oogpunt van de rechtszekerheid niet beter weggelaten wordt. Het betreft immers een erkenningsvoorwaarde waarvan de inhoud, desgevallend, door de rechter zal moeten worden getoetst.

Reactie: er wordt akte genomen van deze opmerking. ‘Het verhaal van Vlaanderen’ is een belangrijke gemeenschappelijke noemer voor Vlaamse erfgoednetwerken. Conform de aan de Raad van State aangereikte argumentatie is het echter niet wenselijk of opportuun om dat verhaal voorafgaand te definiëren.

9. *Om dezelfde reden als vermeld in opmerking 7, schrijve men in artikel 7, eerste lid, inleidende zin: “Opdat een organisatie erkend zou kunnen worden als een Vlaams erfgoednetwerk, bestaat het bestuur ervan uit:”.*

Reactie: de tekst van het decreet is aangepast conform het voorstel van de Raad van State.

10. *Bij artikel 8 wordt de Vlaamse Regering gemachtigd om een samenwerkingsovereenkomst te sluiten met een Vlaams erfgoednetwerk, opdat deze haar opdracht en haar kerntaken, vermeld in artikel 5 en 6, zou uitvoeren.*

Gelet op de regels betreffende de uitoefening van de normatieve bevoegdheid dient deze beheersovereenkomst beperkt te blijven tot praktische afspraken omtrent de concretisering van de door het ontworpen decreet en eventuele uitvoeringsbesluiten vastgestelde regels.

Reactie: er wordt akte genomen van deze opmerking.

11. [artikel 10] *Volgens het tweede lid "voldoen [de subsidies] aan de voorwaarden van de verordening, vermeld in het eerste lid, 2°."*

Verordening (EU) nr. 651/2014 bevat voorwaarden waaraan de lidstaten zich moeten houden wanneer zij subsidies toekennen. Er kan dan ook beter geschreven worden dat de subsidies worden toegekend "met inachtneming van" de voorwaarden bepaald in de verordening.

Reactie: de tekst van het decreet is aangepast conform het voorstel van de Raad van State.

De voorwaarden voor de toekenning van "steun voor cultuur en instandhouding van het erfgoed" worden bepaald in artikel 53 van de verordening. In die bepaling wordt tevens verwezen naar de algemene voorwaarden bepaald in hoofdstuk I van de verordening (artikelen 1 tot 9).

Gelet op het voorgaande wordt ter overweging gegeven om het tweede lid te redigeren als volgt:

"De subsidies worden toegekend met inachtneming van de voorwaarden bepaald in artikel 53 van de verordening bedoeld in het eerste lid, 2°, gelezen in samenhang met de bepalingen van hoofdstuk I van die verordening."

Reactie: de formulering dat de toekenning gebeurt "met inachtneming van de voorwaarden bepaald in de Verordening" geeft voldoende aan dat de subsidie moet voldoen aan alle toepasselijke artikelen uit die Verordening. Op de tweede tekstsuggestie wordt daarom niet ingegaan.

D. Bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest

Het voorontwerp van decreet betreft een gewest- en gemeenschapsaangelegenheid.

II. Toelichting bij de artikelen

Artikel 1 en 2

Deze artikelen behoeven geen toelichting.

Artikel 3

Dit artikel expliciteert het uitgangspunt van dit decreet: de mogelijkheid creëren om één of meerdere Vlaamse Erfgoednetwerken te erkennen, met een duidelijke taakstelling. Als rechtsvorm voor een Vlaams Erfgoednetwerk wordt geopteerd voor een vereniging zonder winstoogmerk of een stichting. Het is niet de bedoeling middels dit decreet overheidsinstanties te creëren. De erkenning is eenvoudig te formaliseren via een niet-reglementair besluit (zoals bijvoorbeeld ook gebeurt voor de samenstelling van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed). De Vlaamse Regering kan de erkenningsprocedure verder detailleren in een uitvoeringsbesluit.

Als dusdanig kan Herita vzw worden aangewezen als Vlaams Erfgoednetwerk, op voorwaarde dat de organisatie – ook statutair - voldoet aan het verwachte profiel. Dit is – terecht - een omkering van de logica in het voormelde decreet van 1994, dat de statuten onderschrijft van de toenmalige Stichting Vlaams Erfgoed.

Artikel 4, 5 en 6

Artikels 4, 5 en 6 spelen in op §3 van het voormelde decreet van 1994, dat als volgt luidt:

"De Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w. heeft tot doel, onverminderd de opdrachten van de administratie en complementair eraan, de valorisatie van het erfgoed, zowel het roerende, onroerend door bestemming, als het onroerende, alsmede van de landschappen."

De oorspronkelijke statuten van de Stichting Vlaams Erfgoed (SVE), alsook de toelichtingsbrochure 'De Stichting Vlaams Erfgoed – Samen voor monumenten en landschappen zorgen' uit 1994 bieden ter zake verduidelijking. Zoals in de brochure te lezen staat:

"In minder statutaire taal betekent dit dat de SVE, in en door samenwerking met alle partners en aanvullend op hun inzet, de financiële, organisatorische en inhoudelijke aanpak van de monumenten- en landschapszorg verder zal optimaliseren om te komen tot een integrale kwaliteitszorg.

Het meest concreet zal dit opzet toepassing vinden in de verwerving, de restauratie, het onderhoud, het beheer en de eventuele herbestemming van monumenten en landschappen waarvoor zich problemen stellen. Die problemen kunnen zich situeren in het feit dat de eigendomsstructuur en bijgevolg de verantwoordelijkheid voor bedoeld monument of landschap niet meer duidelijk is, of dat de eigenaar niet langer kan instaan voor het behoud. Een ander vaak voorkomend probleem is het wegvallen van de oorspronkelijke bestemming. Een zinvolle herbestemming dringt zich dan op, maar om diverse redenen kan niet elke eigenaar dit (alleen) aan. Ook in zo'n geval kan verwerving en/of beheer door de SVE een uitkomst bieden.

De verwerving en het beheer van probleemmonumenten zijn de essentiële doelstellingen van de SVE. De andere doelstellingen zijn hiermee voortdurend in interactie. Zo zal er in het algemeen promotie worden gevoerd voor alle publiek toegankelijke monumenten en landschappen, al dan niet in beheer van de SVE. [...]

In het kader van deze doelstellingen zullen gepaste animatieactiviteiten worden georganiseerd, gericht op de 'beleving' van erfgoed. Tevens zal er aan een verdere sensibilisatie worden gewerkt, zowel van de eigenaars en beheerders als van het publiek. [...]

De gecombineerde inzet voor het beheer en de beleving van monumenten en landschappen moet de SVE op termijn doen uitgroeien tot een belangrijke infrastructurele drager van een kwaliteitsvol cultuurtoerisme in Vlaanderen. Dit streven is de ultieme consequentie van een integrale zorg voor het erfgoed, met name voor het object, zijn betekenis en de overdracht daarvan. Het is tevens een antwoord op de massale belangstelling, een antwoord dat moet getuigen van groot respect voor het erfgoed én voor het publiek, wat alleen kan als het aan de hoogste kwaliteitsnormen voldoet."

Artikel 4 inspireert zich letterlijk op de geest van de vroegere paragraaf en de bijhorende verduidelijking. Een belangrijke nuance is dat dit decreet de

verwachtingen verwoordt ten aanzien van 'een' Vlaams Erfgoednetwerk en niet ten aanzien van een specifieke bestaande vereniging, zoals Herita vzw.

Het concept 'Vlaams Erfgoednetwerk' heeft verschillende inspiratiebronnen: privé-organisaties als de iconische Britse National Trust (Herita vzw maakt vandaag al deel uit van een internationaal netwerk van dergelijke National Trusts), maar ook gesubsidieerde organisaties, zoals English Heritage of het Franse Monuments Nationaux. Deze organisaties hebben met elkaar gemeen dat ze een duidelijke focus hebben, en dat ze elk een eigen segment bedienen. Het landschap van dergelijke organisaties zeer rijk geschakeerd en omvat afgezien van de vermelde welbekende voorbeelden ook kleinere organisaties die heel specifieke keuzes maken, waarin ontsluiting niet het hoofdgegeven is. Zo richt het Nederlandse Hendrick de Keyser zich op het aankopen en verhuren van erfgoed-woonhuizen en heeft het Britse Landmark Trust een focus op het herbestemmen van erfgoed tot logies. Een karakteristiek van gesubsidieerde organisaties lijkt dan weer dat ze een representatieve 'collectie' beheren van nationaal erfgoed en zich richten op locaties die herbestemmingsuitdagingen stellen.

Artikel 4 omschrijft expliciet de opdracht van een Vlaams Erfgoednetwerk, met name het ontwikkelen en beheren van een portfolio van onroerend erfgoed en desgevallend varend erfgoed. Dat portfolio moet uitgroeien tot een representatieve collectie van locaties, die samen het 'verhaal van Vlaanderen' vertellen, de geschiedenis van Vlaanderen in de meest ruime zin van het woord. Die collectie is een staalkaart, waarbij kwaliteit primeert op kwantiteit, en de aangroei gebeurt op zeer selectieve gronden.

Het portfolio moet alle soorten onroerend erfgoed omvatten, waartoe intussen niet alleen monumenten en landschappen behoren, maar ook archeologisch erfgoed. Om het verhaal van Vlaanderen te kunnen vertellen, is het van belang dat de locaties iconisch zijn. Een belangrijke dimensie blijft dat een Vlaams Erfgoednetwerk kan inspringen waar het beheer van een erfgoedlocatie de draagkracht van lokaal of regionaal initiatief overstijgt, maar het is niet de voornaamste drijfveer van de organisatie.

Ontsluiting blijft een belangrijk uitgangspunt, en de link wordt gelegd met het statuut 'open erfgoed' in de onroerenderfgoedregelgeving. Een Vlaams Erfgoednetwerk kan zich ook ontfermen over niet beschermd onroerend erfgoed, maar kan voor het beheer daarvan geen beroep doen op de subsidies, vermeld in artikel 8.

Artikel 4 geeft ook aan dat het portfolio bestaat uit sites die van overheidswege aan een Vlaams Erfgoednetwerk worden toevertrouwd, maar sluit niet uit dat het netwerk zelf een voorzet doet. Inzake deze voorzetten blijft het wel een uitgangspunt dat het netwerk, zoals de vroegere SVE, voorafgaand de haalbaarheid van de interventie onderzoekt, desgevallend afstemming zoekt met lokale of regionale erfgoedactoren en niet inspringt bij moedwillige verwaarlozing. Voor deze toegevoegde sites kunnen enkel subsidies worden bekomen voor zover er in het kader van de samenwerkingsovereenkomst afspraken over zijn gemaakt. Verantwoord collectiebeheer en daadwerkelijke projectontwikkeling moet het eerste uitgangspunt zijn. Dit mag de mogelijkheid om in te spelen op opportuniteiten echter niet uitsluiten.

Artikel 5 gaat dieper in op de doelstellingen van een Vlaams Erfgoednetwerk. De focus ligt op de voorbeeldrol die vanaf het begin van SVE werd verwacht. Kerninstrument daarvoor is het Vlaams Erfgoednetwerk-portfolio, met het 'verhaal van Vlaanderen' als leidraad. Een representatief portfolio impliceert dat de Vlaams Erfgoednetwerk-sites voorbeeldig worden beheerd en geëxploiteerd, weliswaar met ruimte voor 'vernieuwing' en 'experiment'. Het is uiteraard de bedoeling dat deze voorbeeldrol consequent wordt aangehouden. Ook op het vlak van

vernieuwing moet een Vlaams Erfgoednetwerk het voortouw nemen, naar de toekomst durven kijken en bij de projecten die het ontwikkelt mee bouwen aan het erfgoed van morgen. Vlaanderen was immers niet alleen gisteren toonaangevend, maar ook nog vandaag en morgen. De Vlaamse Regering kan in de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomst (cf. artikel 8) nadere verwachtingen formuleren met betrekking tot het portfolio en bijvoorbeeld een minimum aantal sites in beheer als verwachting inschrijven.

De voorbeeldrol impliceert tot slot dat het Vlaams Erfgoednetwerk niet volledig subsidie-afhankelijk mag zijn, maar ook substantiële eigen inkomsten moet kunnen genereren. De Vlaamse Regering legt via een uitvoeringsbesluit of de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomst streefpercentages en een groeipad op. Die kunnen ambitieus zijn. Door dit niet in het decreet te regelen kan flexibeler worden ingespeeld op evoluerende realiteiten.

Artikel 5 benadrukt tot slot dat een Vlaams Erfgoednetwerk op Vlaams niveau een sleutelpartner is op het vlak van erfgoedportfoliobeheer en in die zin aanspreekpunt moet kunnen zijn voor en afstemming moet zoeken met andere erfgoedbeheerders. Een Vlaams Erfgoednetwerk neemt die rol op als portfoliobeheerder en vanuit de ervaring die het daarmee heeft. Een Vlaams Erfgoednetwerk is dus geenzins een overkoepelende middenveldorganisatie of 'stem van de sector'.

Een Vlaams Erfgoednetwerk heeft geen vanzelfsprekend monopolie op het soort activiteiten dat tot haar kerntaken behoort. Integendeel: als een netwerk activiteiten wil ontplooiën op plaatsen waar andere partners actief zijn, neemt de organisatie een voorbeeldrol op door proactief in dialoog met hen te treden, werkafspraken met hen te maken en hen desgevallend en desgewenst bij te staan, zodat een sterker aanbod tot stand komt. Buitenlandse voorbeelden tonen aan dat een rijk geschakeerd landschap aan complementaire organisaties het erfgoedaanbod meer dan ten goede komt en dat ze elkaar zelfs op individuele sites kunnen versterken.

Artikel 6 vertaalt de opdracht van een Vlaams Erfgoednetwerk in een reeks kerntaken. Deze situeren zich in de eerste plaats op het uitzetten van een Vlaamse verhaallijn, en verder op de verschillende aspecten van het portfoliobeheer, van onderhoud en restauratie tot hedendaagse ontwikkeling en ontsluiting. Belangrijk is dat de portfoliolocaties tot een netwerk moet uitgroeien onder de vlag van een sterk en zichtbaar merk. Dat 'merk' slaat zowel op een doordachte locatiekeuze als op een kwalitatief en herkenbaar ontsluitingsprofiel, dat ook publiek aanspreekt en inkomsten genereert. Het genereren van eigen middelen wordt herhaald als een belangrijke verwachting (zie hoger), en daartoe zijn commerciële oplossingen niet uitgesloten.

Het artikel gaat ook dieper in op de publiekswerking, in de zin dat de werking van een Vlaams Erfgoednetwerk niet beperkt blijft tot portfoliogerelateerde aspecten. Ontsluiting betekent interactie zoeken met mensen, hen betrekken bij de locatie en bij de keuzes die er worden gemaakt. Werken met vrijwilligers behoort tot het DNA van de Britse National Trust. Dat moet ook in Vlaanderen kunnen. Binnen het takenpakket van een Vlaams Erfgoednetwerk is betrokkenheid bij de organisatie van de Open Monumentendag een kerntaak, waarbij ook en vooral gekeken wordt naar erfgoed dat niet in handen van het netwerk is. Het ontplooiën of aansluiten bij soortgelijke initiatieven mag niet worden uitgesloten, en de internationale dimensie mag niet worden geschuwd. Een Vlaams Erfgoednetwerk kan met name een rol opnemen in internationale initiatieven, zoals Rendez-Vous aux Jardins, Cultural Routes ..., die overigens zoals de Open Monumentendagen worden gepromoot en ondersteund door de Raad van Europa en de Europese Unie.

Artikel 7 en 8

Dit decreet onderbouwt een forse doorgroei van Het Vlaams Erfgoednetwerk, alsook een meer verregaande mate van prioritaire subsidiëring. Dit impliceert een sterkere mate van opvolging door de Vlaamse overheid. Het decreet van 1994 weidt hierover niet uit (behoudens de controlemogelijkheid door het Rekenhof), maar de oorspronkelijke statuten van de Stichting Vlaams Erfgoed omvatten wel meerdere ankers. Deze vormden de inspiratiebron voor de huidige decretale doorvertaling.

De opvolging wordt drieledig opgevat: vertegenwoordiging van de Vlaamse Regering en het agentschap in de raad van bestuur van Het Vlaams Erfgoednetwerk, en controle op basis van duidelijke afspraken in de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomsten en regelmatige evaluaties ervan.

Artikel 7 artikel gaat dieper in op de structuur van de raad van Bestuur van een Vlaams Erfgoednetwerk. De raad bestaat in totaal uit 9 leden. Het decreet regelt de verhouding tussen drie soorten bestuursprofielen: 6 leden van de raad worden onafhankelijk door de organisatie aangewezen, 2 leden vertegenwoordigen de Vlaamse Regering en 1 lid vertegenwoordigt het agentschap Onroerend Erfgoed. De vertegenwoordigers van de regering en het agentschap brengen overheidsexpertise in de raad van bestuur en waken erover dat de beleidskeuzes van het Vlaams Erfgoednetwerk in lijn blijven met de intenties van de Vlaamse regering. Ze worden respectievelijk op voordracht van de Vlaamse Regering en het agentschap benoemd als bestuurders en beschikken over dezelfde bevoegdheden als de reguliere bestuurders. De Vlaamse Regering en het agentschap kunnen ook ten allen tijde hun vertegenwoordigers vervangen door nieuwe personen voor te dragen.

De Vlaamse Regering kan beslissen om complementair aan de raad één of twee regeringscommissarissen aan te wijzen. In geval er twee commissarissen worden aangewezen, hebben zij complementaire expertises (vaktechnisch vs. financieel-technisch). In het uitvoeringsbesluit bij het decreet kan de Vlaamse Regering zich ten gronde uitspreken over deze vertegenwoordiging, de commissaris en het gewicht dat ze als overheid gewenst acht in het bestuur van de organisatie. Het is ook denkbaar dat er een kader voor deugdelijk bestuur wordt verwacht. Door dit niet in het decreet te regelen kan flexibel worden ingespeeld op evoluerende realiteiten.

De eigenlijke controle van een Vlaams Erfgoednetwerk verloopt op basis van de samenwerkingsovereenkomsten en de voorziene rapportage en evaluatie daarvan.

Artikel 8 gaat hier dieper op in. De verbintenis tussen een Vlaams Erfgoednetwerk en de Vlaamse overheid, en in het bijzonder de subsidiëring, wordt bezegeld door een samenwerkingsovereenkomst die om de vijf jaar wordt vernieuwd.

In die overeenkomst wordt in detail zicht geboden op de intenties van de organisatie, en met name op de budgettaire impact daarvan, en worden afspraken gemaakt over opvolging en subsidiëring. De overeenkomst is gebaseerd op een businessplan, waarin wordt ingegaan op de ontwikkeling tot Vlaams Erfgoednetwerk, de portfolio-ontwikkeling en het beheer van de sites, en alles wat de organisatie daarbuiten organiseert, zoals de Open Monumentendag.

Heldere en realistische financiële inschattingen zijn een fundamentele voorwaarde om voor subsidiëring in aanmerking te komen. Dit geldt in het bijzonder ook voor de uitbreiding van het portfolio, waarvoor het essentieel is dat een Vlaams Erfgoednetwerk naast het verwerven van nieuwe locaties ook het beheer en de exploitatie ervan financieel waar kan maken.

Een belangrijk onderdeel van de samenwerkingsovereenkomsten zijn een meerjarenplanning, waarin de beheersintenties van Het Vlaams Erfgoednetwerk op de verschillende sites in portfolio gedetailleerd worden behandeld. Dit moet als aanknopingspunt kunnen dienen voor jaarlijkse beheerssubsidies en kan desgevallend refereren naar lopende beheersplannen, in uitvoering van het Onroerenderfgoedbesluit.

Uiteraard is het de bedoeling dat in geval van ernstige tekortkomingen in de naleving van de samenwerkingsovereenkomst maatregelen worden getroffen. Hiervoor wordt een evaluatieprocedure voorzien (art. 11).

Het decreet regelt slechts de generieke principes met betrekking tot de samenwerkingsovereenkomst en de evaluatie. Nadere regels worden voorzien in een uitvoeringsbesluit.

Artikel 9 en 10

Het decreet van 1994 verwees al naar de mogelijkheid om aan de toenmalige Stichting Vlaams Erfgoed subsidies toe te kennen (art. 12, §4):

"De financiële tegemoetkoming van het Vlaamse Gewest in de werking van de Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w. omvat een jaarlijkse subsidie nominatim in de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap opgenomen."

Het nieuwe artikel 9 expliciteert en preciseert dit algemene uitgangspunt en speelt in op de praktijk dat een Vlaams Erfgoednetwerk ook klant is van het erfgoedpremiesysteem en daarbij vaak een voorkeursregime geniet. Het stroomlijnen van de verschillende subsidiestromen moet toelaten alle financiële tegemoetkomingen naar een Vlaams Erfgoednetwerk binnen een breed kader te plaatsen en voorwerp te maken van een globale evaluatie.

De subsidie wordt driedelig opgevat: een algemene subsidie voor personeel en werking, een subsidie voor het verwerven van nieuwe locaties en een subsidie voor het beheer (onderhoud, restauratie, ontsluiting) van de locaties.

De algemene subsidie voor personeel en werking moet de continue werking van de organisatie garanderen en wordt vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst, op basis van onder andere een voorafgaande behoeften-inschatting van de organisatie die als Vlaams Erfgoednetwerk wordt erkend. De beheers- en wervingssubsidie zijn dan weer afhankelijk van de evoluerende intenties van de organisatie en worden op jaarbasis toegekend. Voor de beheerssubsidies zijn de premiemogelijkheden in toepassing van het Onroerenderfgoeddecreet de referentie.

De subsidies zijn gebaseerd op een langjarige behoefteninschatting, aan te reiken door de organisatie, én zijn prestatie-afhankelijk. Dit impliceert transparante prognoses en effectenmonitoring en moet het mogelijk maken de subsidiëring van Een Vlaams Erfgoednetwerk op langere termijn te plannen en moet een einde maken aan de huidige situatie van ad-hoc subsidiëring.

Het decreet regelt slechts de generieke principes met betrekking tot de subsidies. Nadere regels en modaliteiten worden voorzien in een uitvoeringsbesluit. Zo kan beter worden ingespeeld op evoluerende realiteiten. In het besluit worden met name ook bepaalde veiligheidsmechanismen voorzien, zodat de subsidie-omvang controleerbaar blijft.

Artikel 10 voegt een algemene bepaling in met betrekking tot staatssteun.

Artikel 11

Artikel 11 verankert het principe dat de Vlaamse Regering de erkenning van een Vlaams Erfgoednetwerk en de uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst met deze organisatie evalueert. Nadere regels en modaliteiten worden voorzien in een uitvoeringsbesluit.

Uitgangspunt is niettemin dat op basis van de bevindingen de samenwerking en bijhorende subsidiëring kunnen worden bijgestuurd en opgeschort, en dat een erkenning als Vlaams Erfgoednetwerk kan worden ingetrokken.

Artikel 12, 13 en 14

In deze slotbepalingen wordt de inwerkingtreding van dit decreet en de overgang geregeld van het ondersteunen van Herita op basis van de oude decretale basis voor het subsidiëren van de Stichting Vlaams Erfgoed naar een ondersteuning op basis van een erkenning als Vlaams Erfgoednetwerk, conform de bepalingen in dit nieuwe decreet. De oude decretale basis wordt opgeheven zodra dit nieuwe decreet in werking treedt.

Artikel 13 bevat een delegatie aan de Vlaamse regering om in het uitvoeringsbesluit bij wijze van bijzondere overgangsbepaling te kunnen afwijken van het principe dat samenwerkingsovereenkomsten voor een termijn van vijf jaar worden aangegaan. Op die manier wordt vermeden dat aan het eind van de Regeerperiode 2019-2024 een beslissing moet worden genomen met impact op de volledige Regeerperiode 2024-2029 en krijgt de Regering in 2024 de kans om eigen accenten in de samenwerking te leggen.

Bijlage:

- voorontwerp van decreet